

Bercan Aktaş: Hrant Dink'in Son Fotoğrafi

Posted on 23/01/2020

Hrant Dink'in dünyadan kopartılmasının üzerinden on üç yıl geçti. Bu sürede görülen duruşmaların sayısı toplamda yüzü aştı. Mahkeme salonlarında adalet duygusundan uzaklaşıldı; ama her 19 Ocak'ta ve duruşma günlerinde insanlar bir araya geldikçe adalet çağrısı son bulmadı. Öyle ki, Hrant Dink için on üç yıldır kesintisiz bir biçimde, sebatla sürdürülen adalet isteği yalnızca davasının görüldüğü mahkeme salonlarına sığacak (mümkün olan en adil) bir karara (bile) bağlanmadığı gibi, ölümünün ifade ettiği anlamın (resmî) tarihyazımında hakkaniyetli bir şekilde ele alınmasıyla da sonuçlanmayacak. Adaletin tecelli edeceğine olan güvenin sarsılmasından değil, ceza yasasının uygulanmasının adalet talebini karşılamaya yetmeyeceğinden.[1] Hrant Dink için adalet talebi, bütün bunların ötesinde, hem geçmişimize adil davranmaya hem de artık daha adil yaşamayı öğrenmeye ışık tutuyor. "Hrant için adalet için" sözünde hem geçmişin kurbanlarına hem de gelecek nesillere duyulan sorumluluk dile geliyor.

"Kardeşin kardeşe vurduğu hançer, iki ciğer arasında bağlantı kurar" diye yazmıştı şair.[2] O bağ yokmuş, sanki hiç olmamış gibi davranmayan, geçmişi tarihçilere havale etme çağrısının ayartıcılığına kapılmayan, o bağı dünyaya anlatan insanlar her yıl olduğu gibi yine "Hepimiz Hrant'ız, Hepimiz Ermeniyiz," diyecekler, orada o olacaklar. Hrant'ın Arkadaşları'nın bu yılki çağrısı ise yalnızca Hrant Dink için adalet talep edenlere seslenmiyor: "Utanmak için geç değil!".

İlk günü hatırlıyoruz, hiç unutmadık. Hrant Dink öldürüldükten sonra dolaşıma en çok giren ve hakkında en çok konuşulan görüntü vurulmuş uzanırken ayakkabısının delik tabanının görüldüğü bir fotoğraftı. Televizyon haberlerinde, gazete manşetlerinde, köşe yazılarında, internet forumlarında en çok o fotoğraftan bahsediliyordu. Her defasında insanın boğazını

düğümleyen o fotoğrafa yeniden bakmak gerekiyor. Acaba vicdanları yaralayan o fotoğraf olayın politik ciddiyetinin ve ehemmiyetinin üstünü örtüp işi “acıma” duygusuna mı havale ediyordu? Bir diğer ihtimal, “öfke” duygusuna hizmet etmesi: Bu fotoğraf, haksızlık karşısında duyulan öfkeyi pekiştirip insanların cenazeye katılmak için sokağa dökülmesini mi sağladı? Bir başka ihtimale göre azınlıkların sınıfsal üstünlüğüne dair yerleştirilmiş bir önkabulü tekzip etmesi olabilir. Bu da felaketin ekonomik boyutu göz önünde bulundurulursa yabana atılacak bir seçenek değil. Fotoğrafı tüm bu ve çeşitli okumalara açık olmakla beraber, başka bir biçimde göremez miyiz?

Yalnızca ayakkabı sembolüyle bakıldığında o fotoğrafın çoğu zaman bir karşılaştırma nesnesi olarak gösterildiğini düşünebiliriz. Gerçekten de ayakkabıların politik yaşamda bir yeri var: Protesto için fırlatılan ayakkabılar, madencilerin çizmeleri, ayakkabı kutuları, savaşlardan sonra sergilenen ayakkabılar, postal ile Converse, en yenisi İstanbul’un bir duvarına asılan topuklu ayakkabılar...

John Berger, “Bir fotoğrafı deneyim, toplumsal deneyim, toplumsal bellek bağlamına yeniden oturtmak istersek, belleğin yasalarına saygılı olmamız gerekir,” diye uyarıp ekleyiveriyor: “Fotoğrafı öyle bir yere oturtmamız gerekir ki o fotoğraf, eskiden olan ve şimdi olan’ın şaşırtıcı sürekliliğinin bir parçası olma niteliğini kazansın.”[3]

Bence o fotoğraf, üstüne bembeyaz bir örtünün giydirildiği Hrant Dink’in ölü bedeninden taşan fazlayı gösteriyor. Üstüne serilen örtü bir şeylerin üstünü örtmeye yetmiyor, yetmeyecek. Hrant Dink’in ayakkabısının altındaki delikten bir fazla sızıyor. O fazla, yalnızca Hrant Dink’in kanı değil, aynı zamanda resmî tarihin yazmadıkları. Ve fotoğraf, bir şeyin yazılmamasının onu gizlemeye yetmediğini gösteriyor. Mahkemenin vereceği herhangi bir kararın da kapatabileceği bir fazla değil bu.[4]

Gürsel Korat’ın Unutkan Ayna romanı bize bu konuda da bir şey söyleyebilir mi? Roman, felaketin faillerinden Miralay Ziya Bey karakterinin Boğazlıyan’da yaptıklarıyla, usta bir

anlatımın sonucunda, fotoğraflar aracılığıyla yüzleştirildiği; ama yüzleşmek yerine aşığılandığını hissettiği bir sahneyle mağarada son bulur. Fotoğrafların birinde, Ziya Bey'in ve Kolağası Hürşit'in bir Ermeni çocuğunun başına silah dayadıkları görülür: "Nasıl ki bir olay yazılınca zaman kaybolur da canlanmak için okuyanın bakışını beklerse, fotoğrafa bakanlar da o fotoğrafın zamanına karışır. Zaman hem şimdi olur hem geçmiş. Başına silah dayanmışken kameraya bakan oğlan çocuğu sanki şimdi buradadır; yahut bu fotoğrafa bakan gözler de 'orada'dır." [5]

Bazı fotoğraflar, Shakespeare'in deyişleriyle çığırından çıkmış, zembereğinden boşalmış zamanı, onurunu yitirmiş çağı sembolize eder.

Hrant Dink'in ayakkabısının altındaki delikten sızan fazla olup bitmiş, geçip gitmiş bir geçmişi değil; şimdimize musallat olan geçmişi anlatıyor olmalı. Fotoğrafın çekildiği zamana ait uçucu bir vicdan sızlaması değil bu. O yüzden "Hepimiz Ermeniyiz" demiyor muyuz? O yüzden Hrant Dink'e bir söz vermiyor muyuz? Bir sözle, bir vaatle yüzümüzü hem geçmişe hem geleceğe o yüzden çevirmiyor muyuz?

Söz, tutulmak üzere verilir. "Sözünde durmak", o söze, o borca sadık kalmayı ifade eder; söz yerinde durur, yeni bir başlangıç noktası olarak durur. İlkın 2007'de Sebat Apartmanı'nın önünde toplanan gerçek hakikat komisyonu o günden beri "Hepimiz Hrant'ız" diyor; çünkü o hepimiz adına söz almıştı. [6] Hrant Dink'e bir sözümüz var. Hem geçmişin kurbanlarına hem gelecek nesillere duyduğumuz sorumluluk bu sözde saklı. Ayakkabısının delik tabanından sızan, ne hâkimlerin ne de tarihçilerin yargısına sığın bir söz.

[1] Aykut Çelebi, "Şiddete Karşı Siyaset Hakkı", Şiddetin Eleştirisi Üzerine içinde, A. Çelebi (der.), Metis Yayınları, İstanbul, 2010, s. 310.

[2] Cemal Süreya, Sevda Sözleri, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013, s. 112.

[3] John Berger, O Ana Adanmış, Y. Salman ve M. Gürsoy Sökmen (haz.), Metis Yayınları, İstanbul, 2011, s. 79.

[4] Karin Karakaşlı'nın beşinci yıldönümünde Agos'un önünde toplanan insanlara dediği gibi: "Hrant Dink bir dosya değil ki kapatılsın, o bir yara..."

[5] Gürsel Korat, Unutkan Ayna, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2018, s. 270.

[6] Özkan Ağaş, "Sunuş", Hakikat ve İnsan Hakları içinde, Ö Ağaş ve B Özdiñç (der.), Dipnot Yayınları, Ankara, 2012, s. 12.

Kaynak: birikimdergisi.com